باتىل ئۇن قاتۋ

تاربيەلەۋ - باۋلۇ قىزمەتى ــ ادامنىڭ ئىپتى دە جاقسى دامۇىن جۇزەگە اسىرۇدىڭ شاراسى

□ شينجياڭ قوعامدىق علىمدار اكادەمياسى تاريخ زەرتتەۋ ينستيتۇتىنىڭ ورىنباسار باستىعى، تەتە اعا زەرتتەۋشى ماحمۇت ابدۇۋالي

تاياۋدا امەريكا پارلامەنتى قاۋىم پالاتاسى ايتىلمىس شينجياڭعا ساياتىن "زاڭ جوبا"سىن ماقۇلداپ، جۇڭگونىڭ شكى سىنە ورشەلەنە كىلىگپ، جۇڭگونىڭ ۇشقارىلىقتى الاستاۋ جانە لاڭكەستىككە سوققى بەرۋ قۇلشىنسىن بۇرمالاپ، وعان كۇيە جاعىپ، جۇڭگو ۇكىمەتىنىڭ شينجياڭدى جونگە سالۋ ساياساتىن قيسىنسىز جازعىردى. مۇنداي اق پەن قارانى شاتاستىراتىن، وسەك - ايالۋ تاراتىپ كۇيە جاعۋ ارەكەتى ادامنىڭ نزا - كەگىن قوزعايدى، شينجياڭداعى ءار ۇلت حالقىن قامتىعان ءبىر ميلليارد 400 ميلليون جۇڭگولىقتى كەك كەرنەپ، باتىل قارسى تۇردى. مەن شينجياڭدا قوعامدىق عىلىمدى زەرتتەۋمەن اينالىساتىن ۇيعۇر زيالىمىن، مەنىڭ ءبىلىم جۇيەم ءال ءشى - سىرتىندا ايگىلى ءبىلىم جۇرتتارىنان جۇيەلى تاربيە العان ءارى ۇزاق ۋاقىت شينجياڭنىڭ قوعامدىق عىلىمىن زەرتتەۋ نەگىزىندە قالىپتاسقان. ۇزاق ۋاقىت قوعامدىق عىلىم زەرتتەۋىمەن اينالىسقان وقىمىستى رەتىندە، مەنىڭ ار - ۇجدانىم، جاۋاپكەرشىلىگىم مەن بورىشىم ماعان كوپشىلىككە شىنايى ءمان - جايدى، ءسوز جوق، ايتقىزدى.

2019 - جىلى 10 - ايدا مەن قاشقار، حوتان قاتارلى ايماقتاردا قوعامدىق تەكسەرۋ جۇرگىزدىم. قاشقار بايىرعى قالاسىندا وتباسلىق ساياحات باقشاسىندا اۋدارماشى ءارى ءبيشى بولىپ قىزمەت ىستەيتىن ءشامشىقامار ەسىمدى بويجەتكەنگە كەزىكتىم. ءشامشىقامار ماعان بىلاي دەدى: "مەن تاربيەلەۋ - باۋلۇ ورتالعنان وقۋ تاۋسىقان تاربيەلەنۋشىمىن، بيىل 23 جاستامىن. تاربيەلەۋ - باۋلۇ ورتالعندا مەملەكەتتە ءبىر تۇتاس قولدانىلاتىن ءتىلدى ۇيرەندىم، بۇل مەنىڭ ىشكى ولكەلىك ساياحاتشىلارمەن سويلەسۋىمە قولايلىلىق تۋدىردى؛ اجارلاندىرۋ، شاش جاساۋ ونەرىن ۇيرەندىم، سونىڭ ناتيجەسىندە اجارلاندىرۋ، شاش جاساۋ دۇكەنىن اشۋ ارمانىما نەعۇرلىم جاقىنداي ءتۇستىم. تۇرمىسىمنىڭ باي مازمۇنعا تولىپ، اناعۇرلىم باقىتتى تۇرمىستىڭ مەنىڭ قۇلشىنا كۇرەسۋىمدى كۇتىپ تۇرعانىن سەزىندىم". وسى جاس تا وجەت بويجەتكەننىڭ ءسوزى مەنى قاتتى تەبىرەنتتى، ونىڭ جۇزىنەن توگىلگەن نۇر كوز الداعى كورىكتى قاشقار بايىرعى قالاسىمەن توعىسىپ كوركەم كارتينا قۇراپ تۇر.

قاشقار قالاسىندا تاربيەلەۋ - باۋلۇ ورتالىعىن ەكسكۇرسيالاعاندا، مەن تاربيەلەنۋشىلەردىڭ وتە از ەكەنىن بايقادىم. الاڭدا باسكەتبول وينايتىن جۇرگەن بىرنەشە جاس ماعان تاربيەلەنۋشىلەردىڭ كوبىنىڭ وقۋ تاۋىسىپ، قوعاممەن قايتا قاۋىشقانىن ايتتى. ابدىراحمان ەسىمدى تاربيەلەنۋشى ماعان بىلاي دەدى: "بۇل جەر داشۋەگە ۇقسايدى، ءبىز مەملەكەتتە ءبىر تۇتاس قولدانىلاتىن ءتىل - جازۋدى، زاڭدى جانە شەبەرلىكتى اقىسىز ۇيرەنەمىز. تۇرمىسىمىز بارعان سايىن جاقسارىپ كەلەدى، قالادا بولسىن، الدە اۋىل - قىستاقتا بولسىن، ءۇي اشەكەيلەيتىندەر كوپ، سوندىقتان قۇرىلىس اشەكەيلەۋ كاسىبىن تاڭدادىم، وقۋ تاۋىسقان سوڭ، ءسوز جوق، وتە تەز ۋاقىت ىشىندە قىزمەت تابا الامىن". تاربيەلەۋ - باۋلۇ ورتالعنداعى تاربيەلەنۋشىلەر تاربيەلەۋ - باۋلۇ ورتالعىن شىنايى مويىندادى، قولدادى. قىسقا ۋاقىت ىشىندە ۇشقارى يدەيامەن جۇعىمدالعان، زاڭعا جەڭىل دارەجەدە قايشىلىق جاساۋ قىلمىستىق ارەكەتتى بارلار وسى ارادا ۇيرەنۋ، تاربيەلەنۋ ارقىلى عىلىمي ەگەمشىلىك، باعەمشىلىق تەحنيكاسىن يگەرگەن وسى زامانعى شارۋالارعا، ونەركاسىپ جۇمىسشىلارىنا اينالدى، ولار تۇراقتى كىرىس تاۋىپ، وتباسىنىڭ تىرەگىنە اينالدى. مىنە بۇل تاربيەلەۋ - باۋلۇ قىزمەتىنىڭ شىنايى ناتيجەسى.

حوتان ايماعى قاراقاش اۋدانى بۇرشاقشى اۋىلى باشچياندۇڭ قىستاعىندا وقۋ تاۋىسقان ابدىقايىم ەسىمدى تاربيەلەنۋشىمەن كەزدەستىم. ول ءوزى اشقان كىيىم - كەشەك فابريكاسىندا قاربالاس جۇمىستا ەكەن. ابدىقايىم تاربيەلەۋ - باۋلۇ ورتالعنان وقۋ تاۋىسقان سوڭ، ۇكىمەتتىڭ كومەگىمەن "ايمەي كيىم - كەشەك فابريكاسى" اتتى شاعىن كيىم - كەشەك فابريكاسىن اشىپ، 12 قىستاق تۇرعىنىن جۇمىسقا الىپتى. ول بىلاي دەدى: "تاربيەلەۋ - باۋلۇ ورتالعندا مەن مەملەكەتتە ءبىر تۇتاس قولدانىلاتىن ءتىلدى ۇيرەندىم ءارى كيىم - كەشەك تىگۋ تەحنيكاسىن يگەردىم. بۇرىن جەر ەگۋدەن باسقا ەشتەمەنى بىلمەيتىنمىن، تاربيەلەۋ - باۋلۇ ورتالعندا ارمانىمدى، سەنىمىمدى تاپتىم. قازىر فابريكامدا 12 ادام ىستەيدى، ولاردىڭ بارلىعى ماڭايداعى قىستاقتاردىڭ تاربيەلەۋ - باۋلۇ ورتالعنان وقۋ تاۋىسقان تاربيەلەنۋشىلەر، ولار سول جەردە تىگىنشىلىك تەحنيكاسىن ۇيرەندى، ءبىزدىڭ تىككەن كيىمدەرىمىز قاتتى قارسى الندى، حوتان قالاسىندا، قاشقار قالاسىندا كوپتەگەن كيىم - كەشەك دۇكەندەرى ءبىزدىڭ ونىمدەرىمىزگە تاپسىرىس بەردى". 12 جۇمىسشىنىڭ ارتىندا 12 وتباسى بار، وسى 12 ادامنىڭ وزگەرۋى 12 وتباسىن شىنتاي جاڭارتتى ءارى وسى قىستاقتىڭ ءۇمىتىن تۇتاندىردى، الدا ءتىپتى كوپ شارۋالاردى كوركەم بولاشاققا بەت الۋعا باستايدى.

شىندىق بۇلتارتپايدى. شينجياڭنىڭ كاسىپتىك شەبەرلىككە تاربيەلەۋ - باۋلۇ قىزمەتى شينجياڭداعى ءار ۇلت حالقىنىڭ ءتۇبىرلى مۇددەسىنە ۇيلەسەدى، بۇكىلدەي دۇرىس. امالىيات ــ اقيقاتتى سىناۋدىڭ بىردەن - ءبىر ولشەمى. تەكسەرۋ - زەرتتەۋ بارىسىندا مەن وسى وقۋ تاۋىسقان تاربيەلەنۋشىلەردىڭ قۇانىشى مەن ارمانىن سەزىندىم. ايتىڭىزشى، بۇكىل دۇنيە جۇزىندە تاربيەلەۋ - باۋلۇ ورتالعنى سياقتى ارماندى رەالدىققا اينالدىراتىن "جازا لاگەرى" بولعان با ەدى؟

مەنشە، جۇڭگو كوممۇنيستىك پارتياسى مەن جۇڭگو ۇكىمەتىنىڭ قۇلشىنۋىندا، ۇيعۇر ۇلتى بۇرىنعى توماعا - تۇيىق كۇيدى تالقاندايتىن، وسىزاماندانۋدىڭ داڭعىل جولىنا ءتۇستى. وسى ارادا ءبىز ءبىر ۇلتتىڭ ءۇمىتىن كورەمىز، جۇڭگو كوممۇنيستىك پارتياسى مەن جۇڭگو ۇكىمەتىنىڭ بۇكىل ىنتا - پەيىلىمەن ءار ۇلت حالقىن باقىتقا كەنەلتۋدەي تەرەڭ سۇيىسپەنشىلىگىن كورەمىز.

ادىلەتتىگە كومەك كوپ، ادىلەتسىزگە كومەك جوق. ءبىر مەزگىلدەن بەرى، شينجياڭنىڭ تاربيەلەۋ - باۋلۇ ورتالعى باتىس قوعامدىق پىكىرىنىڭ سوقتىعىپ كۇيە جاعۋىنا قايتا - قايتا ۇشىراپ، اسا زور قىسىمعا جولىقتى، ءبىراق تاربيەلەۋ - باۋلۇ ورتالعى وماقاسىنا بىلاي تۇرسىن، كەرىسىنشە، دۇنيە جۇزىندەگى باسىم كوپ مەملەكەتتىڭ القاۋىنا يە بولدى. بۇل مىنا قيسىندى تۇسىندىرەدى: حالقتى ىرىس - قۇت ساناساق، الەمدىك قىن تاقىرىپتاردى شەشۋگە ۇتىمدى جوبا ازىرلەسەك بولعانى، ءسوز جوق، اناعۇرلىم كوپ تۇراقتاندىرۋ مەن قولداۋعا يە بولا الامىز. امەريكا جاقتىڭ تاربيەلەۋ - باۋلۇ ورتالعىنا سوقتىعىپ كۇيە جاعۋى ــ ولاردىڭ شينجياڭ حالقىنىڭ جاقسى تۇرمىسىن كورە الماعاندىعى، ولار جاريالاعان ايتىلمىس شينجياڭعا ساياتىن "زاڭ جوبا"سى بىزگە كەرەك ەمەس، ويتكەنى امەريكا جاقتىڭ وسى "زاڭ جوبا"نى جاريالاۋى سارىكستىڭ تاۋىقتا امانداسا بارعانىنداي نيەتى دۇرىس ەمەس ەكەندىگىن بىلەمىز.

قىراعىلىقتى ارتتىرىپ، امەريكا جاقتىڭ سۇرقيا نيەتىن جىعا تانيىق

□ حوتان ايماقتىق پارتكومىنىڭ ورىنباسار شۇجيى، ءۇالي ازەز مۇسا

اعاش تىنىشتىق تىلەگەنمەن جەل تىنىم بەرمەيدى. شينجياڭنىڭ ءار ۇلت حالقى ورنىقتىلىقتىڭ پايداسىنان يگىلىكتەنىپ، كوكىرەك كەرە العا تارتىپ كەدەيلىكپەن شەشۋشى شايقاس جاساپ، جاپپاي دوڭگەلەك داۋلەتتى قوعام ورناتۋ جولىندا قۇلشىنا ەكپىندەي ىلگەرىلەپ جاتقان شەشۋشى ساتتە، امەريكا پارلامەنتىنىڭ قاۋىم پالاتاسىنداعى كەيبىر ساياساتپازدار قايتا - قايتا قاساقانا سوقتىعىپ، قاسكۇنەمدىك جاسادى، جەرگىلىكتى ۋاقىت 12 - ايدىڭ 3 - كۇنى تاعى ايتىلمىس شينجياڭعا ساياتىن "زاڭ جوبا" ماقۇلدادى، ولاردىڭ سۇرقيا ماقساتى باسقا ەمەس، شىندىقتى بۇرمالاپ، اق پەن قارانى شاتاستىرىپ، جۇڭگونىڭ دامۇىنا ادەيى كەدەرگى بولۋ، ولار تۇبىندە، ءسوز جوق، ءوزىن - ءوزى ۇياتقا قالدىرۋمەن تىنادى.

ءبىرىنشى، كورىنىس وسى جاقتا كوركەم ەرەك دەگەندەي، حوتان جاراسىمدىلىقتىڭ، گۇلدەنۋدىڭ، دامۇدىڭ جۇردەك پويىزىنە شۇقتى

امەريكانىڭ ايتىلمىس شينجياڭعا ساياتىن "زاڭ جوبا"سى، جۇڭگو ۇكىمەتىنىڭ شينجياڭدى جونگە سالۋ ساياساتىن ورىنسىز جازعىرىپ، جۇڭگو شينجياڭنىڭ لاڭكەستىككە قارسى تۇرۋ، ۇشقارىلىقتى الاستاۋ شارالارىن بۇرمالاپ، كۇيە جاعىپ، شينجياڭنىڭ ادامدىق ۇقىق جاعدايىنا سۇرقيالىقپەن سوقتىقتى. ال ءىس جۇزىندە، بۇل امالىيات بارىسىنداعى ءبىزدىڭ ەڭ تەرەڭ، ەڭ ەگجەي - تەگجەيلى، ەڭ جاقسى نىسانەگەن تۇسىمىز، تالاي - تالاي امالىيات جاڭا داۋىردەگى پارتيانىڭ شينجياڭدى جونگە سالۋ جالپى جوباسىنىڭ شەكسىز دۇرىس ەكەندىگىن، لاڭكەستىككە قارسى تۇرىپ، ورنىقتىلىقتى قورعاۋدىڭ ءبىر قىدىرۋ شارالارىنىڭ عىلىمي ءونىمدى ەكەندىگىن، شينجياڭنىڭ ادامدىق ۇقىعىنىڭ دامۇى، العا باسۋى شىنايى، ناقتى ەكەندىگىن تولىق دالەلدەدى. شىنىن قۇعاندا، امەريكانىڭ كەيبىر ساياساتپازدارىنا ءبارى ايدان انىق، ولار جۇڭگونىڭ جاقسى، شينجياڭنىڭ جاقسى بولعانىنا توزە المايى، وزەگى ورتەنىپ، مويىنداعىسى كەلمەي وتىر.

جاڭا داۋىردە پارتيانىڭ شينجياڭدى جونگە سالۋ جالپى جوباسى ىنتىماقتى، جاراسىمدى، ۇيىمداستىرىلعان، ۇزاق مەرزىمدى، تۇراقتى، ساۋىقتىرۋ مۇمكىن ەمەس ەرەكشە ستراتەگيالىق ماقساتقا يە. ال ەگەر ءبىز ۇلتتىڭ ۇلى ماقساتىن ۇمىتىپ، ۇساق - تۇساق ماقساتتاردى كوزدەيتىن بولساق، ۇلتتىڭ ۇلى ماقساتىنا قول سىلتە